అల్ ఫాతిహా సూరా

అల్ ఫాతిహా సూరా దివ్య ఖుర్ఆన్‌లోని మొట్ట మొదటి సూరా. హదీసుల ద్వారా కూడా దీని మహత్తు తెలుపబడింది. ఫాతిహా అంటే ఆరంభించటం, మొదలుపెట్టడం అని అర్థం. అందుకే దీనిని **"ఫాతిహతుల్ కితాబ్"**– అంటే పుస్తకారంభం అని పిలువటం జరిగింది. ఈ సూరాకు మరిన్ని పేర్లు కూడా ఉన్నట్లు హదీసుల ద్వారా రూఢీ అవుతోంది. ఉదాహరణకు: (1) ఉమ్ముల్ ఖుర్ఆన్, (2) అస్సబ్‌వుల్ మసానీ, (3) అల్ ఖుర్ఆనుల్ అజీమ్, (4) అష్షిఫా (5) అర్రుఖ్‌యతు (ఊదటం), ఇంకా అనేక పేర్లు ఈ సూరాకు ఉన్నాయి.

ఈ సూరాకు గల ఇంకొక పేరు **'అస్సలాత్'**. హదీసె ఖుద్‌సీలో అల్లాహ్ ఈ విధంగా సెలవిచ్చాడు : **"ఖసమ్‌తు స్సలాత బైనీ వ బైన అబ్దీ"** (సహీహ్ ముస్లిం : కితాబుస్సలాత్) – అంటే "నేను సలాత్ (నమాజు)ను నాకు – నా దాసునికి మధ్య విభజించాను" అని భావం. అంటే ఫాతిహా సూరా నన్నమాట! ఈ సూరాలోని సగభాగంలో దైవ స్తోత్రం చేయబడింది. ఆయన దయాదాక్షిణ్యాలు, పోషణ, న్యాయశీలం, విశ్వ సామ్రాజ్యాధికారం అభివర్ణించబడ్డాయి. మిగిలిన సగభాగంలో దైవసన్నిధిలో దాసుడు చేసుకునే విన్నపాలు, అభ్యర్థనలు వివరించ బడ్డాయి.

ఈ హదీసులో ఫాతిహా సూరాను 'నమాజు' గా అభివర్ణించటం జరిగింది. దీన్నిబట్టి నమాజులో ఈ సూరాను పఠించటం చాలా అవసరమని స్పష్టమవుతోంది. మహనీయ ముహమ్మద్ (స) వారి ప్రవచనాల ద్వారా ఈ విషయం పదే పదే స్పష్టపరచటం జరిగింది: ఉదాహరణకు :– **"లా సలాత లిమన్ ల్లమ్ యఖ్‌రఅ్ బి ఫాతిహతిల్ కితాబ్"** (సహీహ్ బుఖారీ, సహీహ్ ముస్లిం). అర్థం : ఫాతిహా సూరా పఠించని వ్యక్తి నమాజు నెరవేరదు. ఈ హదీసులోని అరబీ మూలంలో వచ్చిన 'మన్' అనే పదం సర్వసాధారణమైనది. నమాజు చేసే ప్రతి వ్యక్తికీ ఇది వర్తిస్తుంది. వ్యక్తిగత స్థాయిలో నమాజు చేసినా, సామూహికంగా

నమాజు చేసినా, నమాజు చేయించే ఇమాము అయినా, ఇమామును అనుసరించే వారయినా – అందరూ ఈ సూరాను చదవవలసిందే. నెమ్మదిగా చేసే (సిర్రీ) నమాజులోనయినా, బిగ్గరగా చేసే (జహ్రీ) నమాజులోనయినా, విధిగా చేయవలసిన (ఫర్జ్) నమాజులోనయినా, స్వచ్ఛందంగా చేసుకునే (నఫిల్) నమాజుల్లోనయినా – నమాజు చేసే ప్రతి ఒక్కరూ ఈ సూరాను చదవటం తప్పనిసరి. క్రింద పేర్కొనబడిన హదీసు ద్వారా కూడా ఈ విషయానికి సమర్థన లభిస్తోంది:

ఒకసారి ఫజ్ర్ (ఉదయం) నమాజులో మహాప్రవక్త (సఅసం)తో పాటు ఆయన సహచరులు (రజి) కూడా ఖుర్ఆన్ పారాయణం చేయసాగారు. తత్కారణంగా నమాజులో ఖుర్ఆన్ పఠించడానికి ఆయన (స) ఇబ్బందిని ఎదుర్కోవలసివచ్చింది. నమాజును ముగించిన తరువాత ఆయన (స) తన సహచరుల నుద్దేశ్యించి, "ఏమిటీ? మీరు కూడా (వెనకాల) ఖుర్ఆన్ పఠించారా?" అని అడిగారు. దానికి సహచరులు 'అవున'ని చెప్పారు. అప్పుడు ఆయన (స) ఇలా ఉపదేశించారు: "మీరిలా చేయకండి – నాతో పాటు పఠించకండి – అయితే ఫాతిహా సూరాను మాత్రం తప్పక పఠించాలి. ఎందుకంటే దాన్ని పఠించనిదే నమాజు నెరవేరదు" (అబూదావూద్, తిర్మిజీ, నసాయి). అలాగే మరో హదీసు – హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి) కథనం ప్రకారం అంతిమ దైవప్రవక్త (సఅసం) ఇలా ప్రబోధించారు: **"మన్ సల్లా సలాతన్ లమ్ యఖ్రఅ్ ఫీహా బి ఉమ్మిల్ ఖుర్ఆని ఫహియ ఖిదాజున్"** సలాసన్ ఘైరు తమామ్. (ఎవరయితే ఫాతిహా సూరా లేకుండానే నమాజు చేశాడో అతని నమాజు లోప భూయిష్టమైనదవుతుంది – అది పరిపూర్ణమైన నమాజు కాబోదు). దైవప్రవక్త (స) మూడుసార్లు ఈ మాటన్నారు. "మేము ఇమాము వెనుక కూడా నమాజు చేస్తాము కదా! మరప్పుడేం చేయాలి?" అని కొంతమంది హజ్రత్ అబూ హురైరా (రజి)ను ప్రశ్నించగా, "ఇమాము వెనుక ఉన్నప్పుడు (అంటే సామూహిక నమాజు చేస్తున్నప్పుడు) మీరు మనసులోనే – లోలోపలే – ఫాతిహా సూరా పఠించండి" అని ఆయన (రజి) సమాధానమిచ్చారు. (సహీహ్ ముస్లిం)

పై రెండు హదీసుల ద్వారా స్పష్టమయ్యేదేమిటంటే, దివ్య ఖుర్ఆన్‌లో సెలవీయ బడినట్లు, "దివ్య ఖుర్ఆన్ మీ ముందు పఠించబడుతూ ఉన్నప్పుడు దాన్ని శ్రద్ధగా వినండి, మౌనంగా ఉండండి." (అల్ ఆరాఫ్ – 204). అలాగే హదీసులో చెప్పబడినట్లు – "సామూహిక నమాజుకు సారథ్యం వహించే వ్యక్తి (ఇమాము), గ్రంథ పారాయణం చేస్తున్నప్పుడు మౌనంగా ఉండండి." దీని భావం ఏమిటంటే బిగ్గరగా చేయించే నమాజులలో వెనుక నిలబడివున్న నమాజీలు (ముక్తదీలు) ఫాతిహా సూరా తరువాత మిగిలిన పారాయణమంతటినీ మౌనంగా

వినాలి. ఇమాముతో పాటే ఖుర్ఆన్ పారాయణం చేయకూడదు. లేదంటే ఇమాము, తన వెనుకనున్న అనుయాయులు కూడా సహీహ్ హదీసుల కనుగుణంగా ఫాతిహా సూరాను పఠించడానికి వీలుగా ఫాతిహా సూరా ఆయతులను బాగా ఆగి ఆగి పారాయణం చేయాలి. లేదా ఫాతిహా సూరాను ముగించిన తరువాత తన అనుయాయుల (ముఖ్తదీల) సౌకర్యార్థం ఇమాము చాలినంత వ్యవధిని ఇవ్వాలి. అలా చేస్తే ముఖ్తదీలు ఫాతిహా సూరా వాక్యాలను లోలోపలే చదువుకుంటారు. ఇలా చేయటం ఖుర్ఆన్ హదీసుల దృష్ట్యా ఆక్షేపణీయం కూడా కాదు. పైగా ఖుర్ఆన్, హదీసు–రెండింటి ఆదేశాలను పాటించినట్లవుతుంది. దీనికి భిన్నంగా ఫాతిహా సూరా పఠనాన్ని వారించటం వల్ల అనవసరంగా కొన్ని లేనిపోని సంశయాలకు తావిచ్చినట్లవుతుంది. ఉదా:– దివ్య ఖుర్ఆన్ మరియు ప్రామాణిక హదీసులు పరస్పరం సమన్వయం చెందటం లేదనీ, వాటి మధ్య వైరుధ్యం ఉందనీ, ఆ రెంటిలో ఏదో ఒకటి మాత్రమే ఆచరణయోగ్యమైనదనీ, ఏక కాలంలో రెండింటినీ అనుసరించటం దుస్సాధ్యమనీ (దైవం మన్నించుగాక!) కుంటి సాకులు వెతికే వారిని వెన్నుతట్టి ప్రోత్సహించి నట్లవుతుంది. మరిన్ని వివరాలకై అల్ ఆరాఫ్ సూరా 204వ ఆయతుకు ఇవ్వబడిన వివరణను కూడా చూడండి. (ఈ విషయానికి సంబంధించిన పూర్తి వివరాలు కావాలంటే మౌలానా అబ్దుర్రహ్మాన్ ముబారక్‌పూరి గారి 'తహ్‌కీకుల్ కలామ్' పుస్తకం, ఇంకా మౌలానా ఇర్షాదుల్ హఖ్ అస్‌రీ గారి పుస్తకాలు చదవండి). ఇక్కడ మరో విషయం కూడా గమనార్హం. ముక్తదీ గనక ఇమామ్ చేసే ఖుర్ఆన్ పారాయణం వింటున్నట్లయితే ఫాతిహా సూరా పఠించరాదనీ, ఒకవేళ వినని సందర్భంలో మాత్రం తప్పకుండా ఫాతిహా సూరా పఠించాల్సిందేనని 'సలఫ్'లో (ఈ పదం వివరణ కోసం దయచేసి గ్రంథం చివరిలో ఇవ్వబడిన పద విశ్లేషణ చదవండి) అత్యధికమంది తెలిపినట్లు ఇమామ్ ఇబ్నె తైమియా అభిప్రాయపడ్డారు. (మజ్మూయె ఫతావా ఇబ్నె తైమియా 23/265).

ఇది మక్కీ సూరా. అంటే ఈ సూరా మక్కాలో అవతరించిందన్నమాట! మక్కా లేక మదీనాలో అవతరించిందంటే భావం: మహాప్రవక్త (స) హిజ్రత్ చేయక మునుపు (మదీనాకు వలసపోక పూర్వం) అవతరించిన సూరాలన్నీ మక్కీ సూరాలనబడతాయి. మరి ఆ సూరాలన్నీ పవిత్ర మక్కా నగరంలోనే అవతరించి ఉండనవసరం లేదు. సమయం సందర్భాలను బట్టి మక్కా చుట్టుప్రక్కల ప్రాంతాలలో అవతరించి ఉన్నప్పటికీ అవి మక్కీ సూరాలుగానే పరిగణించ బడతాయి. అలాగే హిజ్రత్ (దైవదౌత్యం అందిన 13 ఏండ్ల తరువాత జరిగిన మదీనా ప్రయాణం) అనంతరం అవతరించిన సూరాలు – అవి మదీనాలో అవతరించినా లేక మదీనా పొలిమేరల్లో అవతరించినా లేక మదీనా నగరానికి బహుదూరాన అవతరించినా

– అవన్నీ మదనీ సూరాలుగానే వ్యవహరించబడతాయి. ఆఖరికి అవి మక్కాలో లేక మక్కా చుట్టుప్రక్కల ప్రాంతాల్లో అవతరించి ఉన్నాసరే!

"బిస్మిల్లాహ్" విషయంలో భిన్నాభిప్రాయాలున్నాయి. ఇది ప్రతి సూరాకు మొదట్లో వచ్చే ప్రత్యేకమైన వచనమా? లేక ప్రతి సూరాలో అంతర్భాగమా? లేక ఫాతిహా సూరాలోని ఒక ఆయతా? లేక ఏ సూరాలోనూ అంతర్భాగం కాని అదనపు వచనమా? అంటే కేవలం ఒక సూరాను మరొక సూరా నుంచి విడదీయడానికి సూచనగా ప్రయోగించబడిన వాక్యమా? – అన్న విషయంపై మీమాంస ఉంది. దీన్ని ఫాతిహా సూరా సమేతంగా అన్ని సూరాలలో అంతర్భాగంగా మక్కా మరియు కూఫా పఠితలు (ఖుర్రా) ఖరారు చేశారు. కాగా; ఇది ఒక ఆయతుగా ఏ సూరాలోనూ అంతర్భాగం కాదని మదీనా, బస్రా, సిరియా పారాయణకర్తలు అన్నారు. కాకపోతే నమల్ సూరాలోని 30వ వచనంలో వచ్చిన 'బిస్మిల్లాహ్'ను మాత్రం అందరూ ఏకాభిప్రాయంతో ఆయతుగా శిరసావహించారు. అలాగే బిగ్గరగా చేసే నమాజులలో 'బిస్మిల్లాహ్'ను బిగ్గరగా చదివే అంశంపై కూడా భిన్నాభిప్రాయాలున్నాయి. బిగ్గరగా చదవాలని కొందరు భావిస్తుండగా, నెమ్మదిగా పఠించాలని మరికొంతమంది తలపోస్తు న్నారు (ఫత్హుల్ ఖదీర్). అధిక సంఖ్యాక విద్వాంసులు మాత్రం నెమ్మదిగా పఠించాలన్న విషయానికే ప్రాధాన్యతనిచ్చారు. అంతమాత్రం చేత బిగ్గరగా పఠించటం విపరీతం కాదు – బిగ్గరగా పఠించటం కూడా ధర్మసమ్మతమే.

'బిస్మిల్లాహ్' అంటే 'అల్లాహ్ పేరుతో' అని మాత్రమే అర్థం వస్తుంది. కనుక దానికి ముందు **అఖ్రవు** (నేను చదువుతున్నాను), **అబ్దవు** (నేను ప్రారంభిస్తున్నాను), **అత్లూ** (నేను పారాయణం చేస్తున్నాను) – లాంటిది ఏదో ఒక పదం ఉన్నట్లు భావించవలసి ఉంటుంది. అంటే అల్లాహ్ పేరుతో మొదలెడుతున్నాను, అల్లాహ్ పేరుతో అధ్యయనానికి ఉపక్రమిస్తున్నాను అని భావం. ప్రతి పనికి ముందు **"బిస్మిల్లాహ్"**ను పలకమని గట్టిగా తాకీదు చేయబడింది. భోజనం చేసేటప్పుడు, జంతువును జిబహ్ చేసేటప్పుడు, వుజూ చేయ సంకల్పించినప్పుడు ఆఖరికి సంభోగానికి ముందు కూడా 'బిస్మిల్లాహ్' పఠించాలని ఆదేశించబడింది. ఖుర్ఆన్ పారాయణం మొదలెడుతున్నప్పుడు **బిస్మిల్లా హిర్రహ్మా నిర్రహీమ్**ను పఠించటం అనివార్యమైనప్పటికీ, దానికి ముందు **అవూజుబిల్లాహి మినష్షయితానిర్రజీమ్**ను పలకటం కూడా ఎంతో అవసరమే. ఎందుకంటే **"ఫఇజా ఖర'తల్ ఖుర్ఆన ఫస్తయిజ్ బిల్లాహి మినష్షయితా నిర్రజీమ్** (మీరు ఖుర్ఆన్ పఠనానికి ఉపక్రమించినప్పుడు శాపగ్రస్తుడైన షైతాన్ బారి నుంచి అల్లాహ్ శరణు వేడండి – అన్ నహ్ల్ : 98) అన్న ఆదేశం విస్మరించరానిది.

1.అల్ ఫాతిహా సూరా

سُورَةُ الفَاتِحَة

అవతరణ : మక్కా ఆయతులు : 7

1 అపార కరుణామయుడు, పరమ కృపాశీలుడైన అల్లాహ్ పేరుతో

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ①

2 ప్రశంసలు, పొగడ్తలన్నీ అల్లాహ్‌కు మాత్రమే శోభిస్తాయి.[1] ఆయన సమస్త లోకాలకు పోషకుడు,[2]

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ②

1. **అల్ హమ్దు :** ఇందులో 'అల్' అనే పదం ప్రత్యేకతను, సమీకృతాన్ని సూచిస్తోంది. సమస్త స్తోత్రములు అల్లాహ్‌కు మాత్రమే శోభిస్తాయనీ, అవి ఆయనకే ప్రత్యేకమనీ భావం. ఎందుకంటే ప్రశంసలకు అసలు అర్హుడు అల్లాహ్‌యే. ఎవరిలోనయినా ఏదైనా ప్రత్యేకత, సద్గుణం, నేర్పు ఉంటే అది కూడా అల్లాహ్ సృజించినదే. అందుచేత స్తోత్రానికి అర్హుడు కూడా ఆయనే. **అల్లాహ్:** ఇది అల్లాహ్ నామం. వేరొకరి కోసం ఈ నామాన్ని ఉపయోగించటం సమ్మతం కాదు. **అల్ హమ్దు లిల్లాహ్ :** ఇది కృతజ్ఞతా పూర్వకమయిన పలుకు. హదీసుల ద్వారా ఈ వచనం అత్యంత మహత్పూర్వకమైనదని వెల్లడవుతోంది. **లా యిలాహ ఇల్లల్లాహ్** శ్రేష్ఠమయిన ధ్యానమైతే, **అల్ హమ్దు లిల్లాహ్** శ్రేష్ఠమయిన వేడుకోలు అని ఒక హదీసులో ఉంది (సునన్ తిర్మిజీ). **"అల్ హమ్దులిల్లాహి తమ్‌లవుల్ మీజాన్"** – 'అల్ హమ్దులిల్లాహ్ త్రాసును నింపేస్తుంది' అని మరొక హదీసులో అనబడింది (సహీహ్ ముస్లిం). అందుకే దాసుడు తినే, త్రాగే ప్రతిసారీ అల్లాహ్‌కు కృతజ్ఞతలు తెలుపుకోవటాన్ని అల్లాహ్ అమితంగా ఇష్టపడతాడని వేరొక హదీసులో చెప్పబడింది (సహీహ్ ముస్లిం).

2. **రబ్బ్ :** అల్లాహ్ యొక్క ఉత్తమ నామాలలో ఇదొకటి. రబ్బ్ అంటే ప్రతి వస్తువును సృష్టించటంతో పాటు దాని అవసరాలు, అక్కరలను తీర్చి, దానికి పరిపూర్తి నొసగేవాడు అని అర్థం. ఈ పదాన్ని ఈ భావంలో వేరొకరికై ఉపయోగించటం సమ్మతం కాదు. ఒకవేళ ఇతరులను ఈ పేరుతో సంబోధించదలిస్తే దానికి ముందుగాని వెనుకగాని మరో పదం వాడాలి. ఉదా : అబ్దుర్రబ్బ్ (ప్రభువు యొక్క దాసుడు). అంతేగాని కేవలం 'రబ్' అని ఇతరులెవరినీ పిలువకూడదు. **ఆలమీన్** అనే పదం ఆలమ్ అనే పదానికి బహువచనం. ఆ మాటకొస్తే సమస్త సృష్టిరాసుల సముదాయాన్ని ఆలమ్‌గా వ్యవహరిస్తారు. అందుకే సాధారణంగా ఈ పదాన్ని బహువచనంలోకి తీసుకోరు. అయితే దేవుని పరిపూర్ణ పోషకత్వాన్ని, సమగ్ర ప్రభుతను వెల్లడించే ఉద్దేశ్యంతో

3 అపార కరుణామయుడు, పరమ కృపా శీలుడు.[3]	الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝
4 ప్రతిఫల దినానికి (అంటే ప్రళయ దినానికి) యజమాని.[4]	مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ۝

ఆలమీన్ అనే బహువచనాన్ని తీసుకురావటం విశేషం. సృష్టిరాసుల్లోని వేర్వేరు రకాలను, కోవలను గురించి ఇక్కడ తెలియజెప్పటం ముఖ్యోద్దేశ్యం అన్నమాట! ఉదాహరణకు : జిన్నుల జగతి, మానవ జగతి, దైవదూతల లోకం, పశుపక్షాదుల ప్రపంచం ఇత్యాదివి. ఈ సృష్టితాలన్నింటి అవసరాలు వేరు. తీరుతెన్నులు వేరు. అయితే **రబ్బిల్ ఆలమీన్** (సమస్త లోకాలను పోషించేవాడు) మాత్రం వాటి స్వరూప స్వభావాలను, అవసరాలను, స్థితిగతులను దృష్టియందుంచుకుని వాటికి కావలసినవన్నీ సమకూరుస్తున్నాడు.

3. **రహ్మాన్ :** రహ్మాన్, రహీమ్ – ఇవి రెండూ అధిక అర్థానిచ్చే పదాలే. ఈ రెండింటిలోనూ అధికమైన, అనంతమైన, అపారమైన అనే భావం తొణికిసలాడుతోంది. అంటే అల్లాహ్ అపారంగా కనికరించేవాడు. ఆయనలోని ఈ గుణం ఇతర గుణగణాల మాదిరిగా శాశ్వతమైనది, స్థిరమైనది. కొంతమంది పండితులు ఈ సందర్భంగా ఏమంటారంటే; **రహీమ్** కన్నా **రహ్మాన్** అనే మాటలో విస్తృత భావం ఉంది. అందుకే **రహ్మాన ద్దునియా వల్ ఆఖిరతి** అని అనబడుతుంది. అంటే ఇహపర లోకాల్లోనూ కరుణించేవాడని అర్థం. ప్రపంచంలో ఆయన దయాదాక్షిణ్యాలు సర్వ సాధారణం. విశ్వాసులు–అవిశ్వాసులన్న విచక్షణ లేకుండా అందరూ ఈ ప్రపంచంలో ఆయన దయాదాక్షిణ్యాలకు నోచుకుంటున్నారు. కాని పరలోకంలో ఆయన కేవలం రహీమ్‌గా మాత్రమే ఉంటాడు. అంటే అక్కడ ఆయన దయానుగ్రహాలు కేవలం విశ్వాసులకు మాత్రమే పరిమితం అయి ఉంటాయి. “నేను ఆ కారుణ్యాన్ని నాకు భయపడేవారి కొరకూ, జకాత్ ఇచ్చేవారి కొరకూ, మా ఆయతులను విశ్వసించే వారి కొరకు తప్పకుండా వ్రాస్తాను” (అల్ ఆరాఫ్ – 156). అల్లాహుమ్మజ్ అల్నా మిన్‌హుమ్. (అల్లాహ్! మమ్మల్ని కూడా ఆ భాగ్యవంతులలో చేర్చు).

4. మనిషి ప్రపంచంలోనూ తాను చేసిన కర్మలకు ప్రతిఫలం కొంతవరకు అనుభవించి నప్పటికీ పరలోకంలోనే అసలు సిసలు ఫలితం బయటపడుతుంది. సంపూర్ణమైన ప్రతిఫలం అక్కడే ఉనికిలోనికి వస్తుంది. ప్రతి వ్యక్తికీ అతను చేసిన మంచి లేక చెడు పనులనుబట్టి అల్లాహ్ అతనికి బహుమానం ఇవ్వటమో, శిక్ష విధించటమో జరిగి తీరుతుంది. ఇదే విధంగా ప్రపంచంలో కూడా తాత్కాలికంగా అనేకమందికి కొన్ని

5 మేము నిన్నే ఆరాధిస్తున్నాము, సహాయం కోసం నిన్ను మాత్రమే అర్థిస్తున్నాము.[5]	إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝

అధికారాలుంటాయి. కాని పరలోకంలో మాత్రం అధికారాలన్నీ అల్లాహ్ హస్తగతం అవుతాయి. తీర్పుదినాన ఆయన తిరుగులేని సార్వభౌమాధికారిగా ఉంటాడు. "ఈ రోజు విశ్వసామ్రాజ్యాధికారం ఎవరిదో చెప్పండి?" అంటూ ఆనాడాయన ప్రశ్నిస్తాడు. "తిరుగులేని వాడు, ఒక్కడైన అల్లాహ్‌దే" అంటూ ఆయనే సమాధానం కూడా ఇస్తాడు (అల్ మోమిన్-16). "ఆనాడు ఏ మనిషీ ఎవరికొరకైనా ఏదన్నా చెయ్యగలగటమన్నది అసంభవం, ఆ రోజు అధికారమంతా అల్లాహ్ చేతుల్లోనే ఉంటుంది." (ఇన్ ఫితార్ - 19) - అదీ తీర్పుదినమంటే!

5. **ఇబాదత్** అంటే ఒకరి ప్రసన్నతను చూరగొనేందుకు అత్యంత అణకువను, అశక్తతను, వినయ వినమ్రతలను అభివ్యక్తం చేయటం అని భావం. ఇబ్నె కసీర్ మాటల్లోనే చెప్పాలంటే, "షరీయత్‌లో సంపూర్ణమైన ప్రేమ, అభిమానం, భయము, భక్తీ - వీటన్నింటి సమ్మేళనమే ఇబాదత్." అంటే ఎవరిపట్లనయితే ప్రేమాభిమానాలు కలిగి ఉంటామో, ఆయన శక్తియుక్తుల ముందు తమ నిస్సహాయస్థితినీ, దైన్యస్థితినీ వ్యక్తపరచాలి. ఆ శక్తిమంతుడు తమను నిలదీసి అడుగుతాడన్న భీతి కూడా ఆ దాస్యంలో తొణకిసలాడుతూ ఉండాలి. విషయాన్ని సాదాసీదాగా చెప్పవలసి ఉంటే **"నాబుదుక, వ నస్తయీనుక"** (మేము నిన్ను ఆరాధిస్తాము, సహాయం కొరకు నిన్ను అర్థిస్తాము) అని అనబడేది. కాని అల్లాహ్ యిక్కడ **"ఇయ్యాక నాబుదు వ ఇయ్యాక నస్తయీన్"** అని నొక్కి వక్కాణించి ఈ వాక్యానికి ప్రత్యేకతను, వైశిష్ట్యాన్ని కల్పించాడు- అంటే దీని అర్థం: "(ఓ అల్లాహ్!) మేము నిన్నే ఆరాధిస్తున్నాము, సహాయం కోసం నిన్ను మాత్రమే అర్థిస్తున్నాము" అని.

దీని ప్రకారం అల్లాహ్‌నుగాక వేరొకరిని పూజించటంగానీ, సహాయం కొరకు వేరితరులను మొరపెట్టుకోవటంగానీ ధర్మసమ్మతం కాదు. ఈ పదాల ద్వారా షిర్క్ (అల్లాహ్‌కు భాగస్వాముల్ని నిర్ణయించటం) నిర్ద్వంద్వంగా ఖండించబడింది. కాని హృదయాలలో షిర్క్ రోగం తిష్ఠవేసి ఉన్నవారు ఈ మూలాంశాన్ని విస్మరించి, అపోహాలో పడిపోయి, భ్రమలకు లోనై పిడివాదానికి దిగుతారు. మనం జబ్బుపడి నప్పుడు డాక్టరు సహాయం పొందటం లేదా? ఇల్లాలి సేవల్ని పొందటం లేదా? ఇరుగు పొరుగువారి తోడ్పాటును, డ్రైవరు సాయాన్ని పొందటం లేదా? అని దబాయిస్తారు. ఈ విధంగా వాళ్ళు, అల్లాహ్ గాక వేరితరుల సహాయాన్ని అర్థించటం కూడా

సమ్మతమేనని మీరు ఒప్పుకునేలా చేయటానికి ప్రయత్నిస్తారు. నిజానికి కారకాలకు లోబడి ఒండొకరి సహాయాన్ని కోరటం, సహాయపడటం షిర్క్ కానేకాదు. ఇదైతే దేవుడు సమ్మతించి ఆమోదించిన వ్యవస్థ. ఆ వ్యవస్థలోని పనులన్నీ బాహ్య కారకాలకనుగుణంగానే జరుగుతాయి. కడకు దైవప్రవక్తలు సయితం మనుషుల సహాయసహకారాలను పొందుతూ ఉంటారు. దైవప్రవక్త హజ్రత్ ఈసా (అలైహిస్సలాం) తన జాతి జనులనుద్దేశ్యించి, "అల్లాహ్ (ధర్మం) కొరకు నాకు సహాయపడేవారు మీలో ఎవరున్నారు?" అని అడిగారు (అస్ సఫ్–14). అల్లాహ్ స్వయంగా విశ్వాసుల నుద్దేశ్యించి, "సత్కార్యం, దైవభక్తికి సంబంధించిన విషయాలలో ఒకరికొకరు సహకరించండి" అని సెలవిచ్చాడు. (అల్ మాయిద : 2)

మరి ఇటువంటి సహాయసహకారాలు నిషేధించబడటంగానీ, షిర్క్‌గా అభివర్ణించ బడటంగానీ జరగలేదు. పైగా ఇలాంటి పనులు జరగాలని ప్రోత్సహించటమైంది. ఇలాంటి సత్కార్యాలు ప్రశంసనీయంగా పేర్కొనబడ్డాయి. వాస్తవమైన షిర్క్‌తో దీనికి ఎటువంటి సంబంధమూ లేదు. బాహ్యపరమైన కారకాల రీత్యా సహాయం చేయటం ఏమాత్రం చేతకాని వానిని, సహాయం చేయజాలని వానిని 'సహాయం చెయ్యి' అని అర్థించటమే అసలు షిర్క్. ఉదాహరణకు : చనిపోయిన ఒకానొక వ్యక్తిని సహాయం కోసం మొరపెట్టుకోవటం, అతడు కష్టాలనుండి గట్టెక్కిస్తాడనీ, అక్కరలు తీరుస్తాడని తలపోయటం, లాభనష్టాలు అతని అధీనంలో ఉన్నాయని ఊహించటం, దగ్గరున్నవారు పిలిచినా, దూరమున్నవారు మొరపెట్టుకున్నా, ప్రతి ఒక్కరి మొరలను ఆలకించే 'శక్తి' అతనిలో ఉందని నమ్మటం – ఇదంతా దైవానికి వేరొకరిని సహవర్తులుగా నిలబెట్టడంగా, భాగస్వామ్యం కల్పించటంగా, దేవుని లక్షణాలను వేరొకరికి ఆపాదించటంగా పరిగణించబడుతుంది. ఇదే షిర్క్! దురదృష్టవశాత్తూ ముస్లిం దేశాలలో సయితం ఇటువంటి షిర్క్ వర్థిల్లుతోంది. మహనీయుల (ఔలియాల) పట్ల ప్రేమ కలిగి ఉండటం అవసరం మరి! అంటూ ముస్లిములు ఈ ప్రేమాభిమానంలో అతిశయిల్లి రాగానపడి షిర్కుకు ఒడిగడుతున్నారు. ఇటువంటి పోకడలబారి నుంచి అల్లాహ్ మనల్ని కాపాడుగాక!

తౌహీద్ (ఏకదైవోపాసన) మూడు రకాలు. ఈ సందర్భంగా ఏకదైవోపాసనకు సంబంధించిన ఈ మూడు రకాలను, క్లుప్తంగానయినా సరే వివరించటం సమంజసం అనిపిస్తోంది. అవేమంటే – (1) తౌహీదె రుబూబియత్ (2) తౌహీదె ఉలూహియత్ (3) తౌహీదె సిఫాత్.

1.తౌహీదె రుబూబియత్ అంటే భావం : ఈ మొత్తం విశ్వానికి సృష్టికర్త, యజమాని, పోషకుడు, కనిపెట్టుకుని ఉన్నవాడు, వ్యూహ రచయిత కేవలం అల్లాహ్ మాత్రమే.

నాస్తికులు మినహా మిగిలిన వారంతా ఈ తౌహీద్‌ను అంగీకరిస్తారు. ఆఖరికి బహుదైవోపాసకులు సయితం ఈ దృక్పథాన్ని ఒప్పుకున్నారు. ఒప్పుకుంటున్నారు. మక్కాకు చెందిన బహుదైవారాధకుల (ముష్రిక్కుల) ఒప్పుకోలును గురించి ఖుర్‌ఆన్ ఇలా అభివర్ణించింది:

"ఓ ప్రవక్తా! వారిని అడగండి : ఆకాశం నుంచీ, భూమి నుంచీ మీకు ఉపాధినొసగే వాడు ఎవడు? (మీ యొక్క) వినేశక్తీ, చూసే శక్తీ ఎవరి అధీనంలో ఉన్నాయి? నిర్జీవమైన దాన్నుంచి జీవాన్ని, జీవమున్న దాన్నుంచి జీవములేని దాన్ని తీసేవాడెవడు? అసలీ విశ్వవ్యవస్థను నడుపుతున్న వాడెవడు? 'అల్లాహ్' అని వారు తకీమని అంటారు."
(యూనుస్ – 31)

మరొకచోట ఇలా అనబడింది :

"భూమ్యాకాశాలను సృష్టించిన వాడెవడు? అని వారిని అడిగితే, 'అల్లాహ్' అని వాళ్లు చెబుతారు." *(అజ్జుమర్ : 38)*

వేరొకచోట సెలవీయబడింది :

"ఈ భూమి, భూమిలో ఉన్నదంతా ఎవరిదో మీకు తెలిస్తే చెప్పండి?" అని వారిని అడుగు. 'అల్లాహ్‌దే' అని వారు చెబుతారు. మరలాంటప్పుడు మీరు ఎందుకు గ్రహించటం లేదు? అని వారితో అను. ఇంకా సప్తాకాశాలకూ, మహోన్నతమైన సింహాసనానికి అధిపతి ఎవరని కూడా వారిని ప్రశ్నించు. 'అల్లాహ్' అని వారు తడబడకుండా సమాధానమిస్తారు. మరి అటువంటప్పుడు మీరు ఆయనకు ఎందుకు భయపడటం లేదు? అని వారిని నిలదియ్యి." *(అల్ మూ'మినూన్ : 84 – 89)*

2. తౌహీదె ఉలూహియత్ : అంటే భావం అన్ని రకాల ఆరాధన (ఇబాదత్) లకు, దాస్యాలకు, వేడుకోళ్ళకు అర్హుడు అల్లాహ్ మాత్రమే. ఎవరైనా ఒక ప్రత్యేక వ్యక్తి మెప్పుకోసం లేక అతని అప్రసన్నతకు గురవుతామేమోనన్న భయం కొద్దీ చేసే ప్రతి పనీ ఆరాధన (ఇబాదత్) గానే భావించబడుతుంది. అందుచేతనే నమాజ్, రోజా, హజ్, జకాత్ వంటి క్రియలు మాత్రమే ఆరాధనలు కావు – ఒకానొక ప్రత్యేక అస్తిత్వం ఎదుట అభ్యర్థించుకోవటం, అతని పేర మొక్కుకోవటం, మొక్కుబడులు తీర్చుకోవటం, అతని ఎదుట బుద్ధిగా చేతులు కట్టుకుని నిలబడటం, అతని చుట్టూ ప్రదక్షిణ చేయటం, అతని సమక్షంలో భయభక్తులను ప్రదర్శించటం, అతను తమకేదైనా అనుగ్రహిస్తాడేమోనని ఆశగా నిరీక్షించటం – ఇత్యాదివన్నీ ఆరాధన (ఇబాదత్)గానే పరిగణించబడతాయి. మరి ఇటువంటి పనులన్నీ ఒక్కడైన అల్లాహ్ కోసమే చేయాలి. ఇదే తౌహీదె ఉలూహియత్ (అయితే బాహ్య కారకాల కనుగుణంగా బ్రతికి ఉన్న మనుషుల వద్దకు వెళ్ళి, వారినుండి ఏదైనా ఆశించటం, వారి యెడల వినయ వినమ్రతలను కలిగి ఉండటం మాత్రం 'తౌహీద్'కు విరుద్ధం కాదు).

6 మాకు రుజుమార్గం (సన్మార్గం) చూపించు.[6]	اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ۙ
7 నీవు అనుగ్రహించిన వారి మార్గం,[7] నీ ఆగ్రహానికి గురికానివారి, అపమార్గానికి లోనుకాని వారి మార్గం[8] (చూపు).	صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ۧ

సమాధి పూజ వ్యాధికి లోనయిన సామాన్యులు, ప్రముఖులు ఈ 'తౌహీదె ఉలూహియత్'లో షిర్క్‌కు ఒడిగడుతుంటారు. ఇటువంటి ఆరాధనలను వారు సమాధులలో ఖననం చేయబడినవారి నుద్దేశించి చేస్తుంటారు. ఇది ముమ్మాటికీ షిర్కే!

3. తౌహీదె సిఫాత్ : అంటే భావం ఖుర్ఆన్ హదీసులలో అల్లాహ్ గురించి చెప్పబడిన గుణగణాలను, లక్షణాలను ఏమాత్రం వక్రీకరించకుండా, వాటిలో ఎలాంటి మార్పులు చేర్పులు చేయకుండా – యధాతథంగా అంగీకరించటం. అంటే ఆ గుణగణాలు వేరొకరిలో కూడా ఉన్నాయన్న భావనకు సుతరామూ తావీయకూడదు.

ఉదాహరణకు : అగోచర జ్ఞానం అల్లాహ్ గుణం, లేదా దూరాన ఉన్నవారు మొరపెట్టుకున్నా, చేరువలో ఉన్నవారు ఫిర్యాదు చేసినా – అందరిగోడునూ ఆయన వింటాడు అనేది ఇంకొక గుణం. విశ్వమండలంలో ఏదైనా సరే చేయగల అధికారం ఆయనకు ఉంది అనేది ఇంకొకటి. ఇలాంటివే అనేకానేక గుణగణాలు ఆయన సొంతం. మరి అటువంటి గుణగణాలలో ప్రవక్తనో, వలీనో, సజ్జనులనో చేర్చరాదు. ఒకవేళ వారిని కూడా సహవర్తులుగా చేర్చి, ఆ మహనీయులకు కూడా అటువంటి గుణాలే ఉన్నాయని భావిస్తే అది ముమ్మాటికీ 'షిర్కే' అవుతుంది.

6. **హిదాయత్ :** అంటే మార్గదర్శకత్వం వహించటం, తిన్నని త్రోవలో నడపటం, గమ్యస్థానానికి చేర్చటం అని భావం. ఇదే అరబీలో సద్బుద్ధి, సత్ప్రేరణ, నిదర్శనంగా కూడా అభివర్ణించబడింది. అంటే మాకు రుజుమార్గం వైపుకు దర్శకత్వం వహించు! ఆ మార్గంపై నడిచే సద్బుద్ధినొసగు!! ఆ మార్గంపై మాకు సహన స్థయిర్యాలను ప్రసాదించు!!! తద్వారానే మేము నీ ప్రసన్నతను చూరగొనగలము అన్నది దీని మతలబు. మరి ఈ రుజుమార్గం కేవలం మనిషి బుద్ధిజ్ఞానాల వల్ల, అతని తెలివి తేటలవల్ల ప్రాప్తించదు. దానికి దైవకటాక్షం ఎంతో అవసరం. ఆ రుజుమార్గమే ఇస్లాం. ఆ మార్గాన్నే అంతిమ దైవప్రవక్త (సల్లల్లాహు అలైహి వ సల్లం) లోకానికి విడమరచి చెప్పారు. ఆ మార్గాన్ని పొందటమెలాగో ఖుర్ఆన్ హదీసులు పూసగుచ్చి నట్లుగా మనకు వివరిస్తున్నాయి.

7. **దైవ కటాక్షం పొందినవారు :** ఈ కోవకు చెందిన వారెవరో ఖుర్ఆన్ ఖుద్దుగా వివరించింది. అన్ నిసా సూరాలో పేర్కొనబడినట్లు – "ఎవరయితే అల్లాహ్ మరియు ఆయన ప్రవక్తకు విధేయులై ఉంటారో వారు (ప్రళయదినాన) దైవకటాక్షం పొందిన వారితో ఉంటారు. అంటే దైవప్రవక్తలు, సత్యసంధులు, అమరగతులు, సద్వర్తనులు. అటువంటి వారి సహచర్యం ఎంతో మంచిది కదా!" (అన్ నిసా : 69).

దైవానుగ్రహానికి పాత్రులైన వారి ఈ మార్గం దైవవిధేయత మరియు ప్రవక్త విధేయతల మార్గమే తప్ప వేరొక మార్గం కాదన్న సంగతి కూడా ఈ ఆయతులో స్పష్టంగా చెప్పబడింది.

8. **ఆగ్రహానికి గురైన వారు, అపమార్గానికి లోనైనవారు :** ఆగ్రహానికి గురైన వారంటే యూదులు, అపమార్గానికి లోనైన వారంటే క్రైస్తవులని భావం. ఈ విషయంలో ఖుర్ఆన్ వ్యాఖ్యాతల మధ్య ఎలాంటి అభిప్రాయభేదం లేదని ఇబ్నె అబీ హాతిమ్ అంటున్నారు (ఫత్హుల్ ఖదీర్). అందుకే రుజుమార్గాన నడవాలని కోరుకునేవారు యూదులు, క్రైస్తవుల మార్గవిహీనతకు దూరంగా మసలు కోవటం ఎంతో అవసరం. యూదుల మార్గభ్రష్టతకు తార్కాణం ఏమిటంటే, వాళ్లు తెలిసికూడా – ఉద్దేశ్యపూర్వ కంగా – సన్మార్గాన నడిచేవారు కారు. దైవవాక్కులలో ప్రక్షిప్తాలు చేసేవారు. ప్రతి దానికీ వంకలు పెట్టేవారు. ఉజైర్‌ను వారు దేవుని కుమారునిగా నిలబెట్టారు. ఏదేని విషయాన్ని ధర్మం (హలాల్) గానో, అధర్మం (హరాం) గానో ఖరారు చేసే అధికారాన్ని వారు తమ ఆచార్యులకు, మతాధికార్లకు కట్టబెట్టారు. ఇక క్రైస్తవులు చేసిన ఘోరమైన తప్పిదం ఏమిటంటే, వాళ్ళు దైవప్రవక్త హజ్రత్ ఈసా (ఏసుక్రీస్తు) ప్రేమలో అతిశయిల్లారు. ఆయన్ని దేవుని కుమారునిగా ఖరారు చేశారు. 'త్రిత్వం' (మూడు దైవాల భావన) ను సృష్టించి గందరగోళ స్థితికి కారకులయ్యారు. అత్యంత శోచనీయ మైన విషయమేమిటంటే ముహమ్మద్ (స) అనుచర సమాజంలో సయితం ఇటువంటి అయోమయావస్థ నెలకొంటున్నది. ప్రవక్త పట్ల ప్రేమాతిశయంతో కొందరు మహానుభావులు తమదైన శైలిలో తొక్కే కొత్త పుంతలు మార్గభ్రష్టతకు దారితీసేలా పరిణమిస్తున్నాయి. ఈ కారణంగానే వారు ఇహలోకంలోనే పరాభవానికి గురవు తతున్నారు. అల్లాహ్ వారిని ఈ మార్గభ్రష్టతల లోయల్లోనుంచి బయట పడవేయుగాక!

ఫాతిహా సూరా చివర్లో **'ఆమీన్'** పలకటం అత్యంత మహత్పూర్వకమని మహనీయ ముహమ్మద్ (సఅసం) పదే పదే తాకీదు చేయటం గమనార్హం. అందుకే (నమాజులో) ఇమామ్, ముఖ్తదీలు ప్రతి ఒక్కరూ 'ఆమీన్' పలకాలి. బిగ్గరగా చేసే నమాజులలో

దైవప్రవక్త (సఅసం) హెచ్చుస్వరంతో 'ఆమీన్' పలికేవారు. ప్రియ సహచరులు కూడా బిగ్గరగా ఆమీన్ పలికేసరికి మస్జిద్ ఆమీన్‌తో ప్రతిధ్వనించేది. (ఇబ్నె మాజ, ఇబ్నె కసీర్). ఆమీన్ బిగ్గరగా పలకటం సున్నత్ (దైవప్రవక్త సంప్రదాయం). ఇది ప్రవక్త ప్రియసహచరుల ఆచరణ కూడా. ఆమీన్‌కు పలు అర్థాలు ఇవ్వబడ్డాయి. 'ఆమీన్' అంటే తథాస్తు అనీ, 'ఓ అల్లాహ్! మా ప్రార్థనను స్వీకరించు' అనీ, 'మా ఆశను అడియాశ చేయకు' అనీ భావం.